

TÜRKİYE BAŞARABİLİR Mİ?

ALİ DOĞAN

Türkiye başarabilir mi ?

Ali Doğan

Yazları memleketim Erzincan'a gittiğimde bölgeyi de gezerim. Gümüşhane, Erzurum, Elazığ ve Erzincan'ı gezdiğimde dağların tünellerle delindiğini gördüğümde şaşırıyordum! Memleketimizin turizm bölgelerine bile bu kadar yatırım yapılmadığı hâlde bu bölgeye neden bu kadar yatırım yapıldığına bir anlam veremiyordum. Ta ki okuduğum bir makaleye kadar. Okuduğum makalede Çin'den Avrupa'ya uzanacak ticaret yolunun güzergâhı anlatılıyordu. İşte bu güzergâh üzerine yapılıyordu bu yatırımlar, bu tüneller... Hem de tamamen Türkiye Cumhuriyeti devletinin kaynakları ile.

Bu makaleden sonra araştırmalarımı hızlandırdım. Yüzyıllardır Doğu ve Batı arasında önemli bir ticaret ve ulaşım ağı olan kadim İpek Yolu'nun yeniden canlandırılmasına yönelik 1991'den bu yana birçok proje gündeme geldi. ABD'nin başta Orta Asya olmak üzere eski Sovyet coğrafyasında Rus ve Çin nüfuzunu kırmak için ortaya attığı birçok girişim bölge ülkeleri üzerinde hâlâ ekonomik ve siyasi gücü olan Rusya'nın baskısı neticesinde sonuçsuz kaldı. 2013'te ise Çin devlet başkanı Xi Jinping'in "tek yol, tek kuşak" (one belt, one road) sloganı ile ilk kez Kazakistan'da dile getirdiği Yeni İpek Yolu Projesi, o tarihten bu yana Pekin'in en önemli dış politika hedeflerinden biri hâline geldi. Avrupa ile Asya arasında yeni bir ekonomik koridor olması beklenen proje, Çin açısından siyasi, ekonomik ve kültürel kazanımları olan çok yönlü bir stratejidir. Pekin'in özellikle 2000'li yıllardan itibaren izlediği çok yönlü dış politika anlayışının bir parçası olma niteliğindeki bu proje ile Çin, daha önce çok fazla etkili olmadığı birçok bölgede daha etkin bir güç hâline gelmeyi hedefliyor. Bununla birlikte bu girişim ABD'nin tek kutuplu dünya anlayışına karşı Çin'in son yıllarda izlediği politikaları da destekler mahiyettedir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Çin'in "yaşam alanı" olarak gördüğü bölgelere yönelmesi ile Çin; Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), BRICS gibi mekanizmalarla bölge ülkeleri ile işbirliğini artırmaya çalışıyor. Bu bakımdan Yeni İpek Yolu Projesi de ABD hegemonyasına ve onun tasarladığı tek kutuplu dünya anlayışına karşı bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte kara ve deniz olmak üzere iki aşaması olan projenin bütünüyle hayata geçebilmesinin önünde bazı engeller bulunuyor. Öncelikle proje ile Çin'in ekonomik ve siyasi nüfuzunun artıracaklarını düşünen kuşak üzerindeki ülkelerin ikna edilmesi gerekiyor. Ayrıca Çin'i daha güçlü ekonomik ve siyasi güç hâline getirecek projeye başta ABD olmak üzere küresel güçlerin nasıl tepki vereceği de önemlidir.

Türkiye'nin bu projeyi destekleyip desteklemediğiyle ilgili resmî ve net bir bilgiye ulaşamadım. Ancak Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Tek yol Tek Kuşak projesinin güzergâhında yaptığı yatırımları görünce projeyi destekliyor kanısı uyandı bende. Ayrıca, son yıllarda Türkiye'nin Rusya ve Çin ile yumuşak ilişkiler sürdürüyor olması bu projeyi destekliyor olması ihtimalini artırıyor. Türkiye'nin, Çin'in Doğu Türkistan'da Türklere yönelik insanlık dışı soykırım uygulamalarına karşı çıkmamasını, Rusya'dan hava savunma sistemleri almasını da bu çerçevede yorumlamak gerekir diye düşünüyorum. İkinci Karabağ Savaşı'ndan sonra gündeme gelen Zengezur Koridoru da bu anlamda önemlidir.

Güzergâhın gelişmesi ve iyileştirilmesi ile ilgili Doğu Avrupa (Ukrayna)ve Orta Doğu'daki (Irak-Suriye-Filistin-İsrail) siyasi gerilimler nedeniyle zorluklar vardır. Keza İpek Yolu'nun "amiral gemisi" olan Pakistan'ın yanında girişimin en önemli ülkelerinden olan İran ve Afganistan hem ekonomik hem de siyasal istikrarsızlıklarla mücadele etmektedir. Girişim için önemli güzergâhlardan Doğu Akdeniz'de son dönemde meydana gelen gerilim içerikli gelişmeler İpek Yolu girişiminin önündeki engellerdendir.

Bir başka coğrafi engel Kadim İpek Yolu döneminde olduğu gibi Çin'in Sincan adlandırdığı (özellikle Urumçi ve Kaşgar)Doğu Türkistan ve Orta Asya Yeni İpek yolu girişimi için merkezi öneme sahip bölgelerdir. Gerçekten de Yeni İpek Yolu'nun arkasındaki temel itici güç Doğu Türkistan'dır (Sincan özerk bölgesi). Çin, ayrılıkçı eğilimler ve dini radikalizmi bastırmak bahanesi ile Doğu Türkistan'daki

soykırım faaliyetlerine son verip, bölgeyi geliştirecek yatırımlara yönelir ise hem projenin geleceğini garanti altına alır hem de Türkiye'nin Batı karşısında elini güçlendirir.

Türkiye'nin başını çektiği Türk Devletleri Teşkilatı'nın oluşturulması, Rusya'nın normalde engel olması gereken bu oluşuma sessiz kalmasını da Yeni İpek Yolu Projesi'nin güzergah temizliği ya da güzergahın rahatlatılması olarak yorumlayabiliriz.

2019 Davos toplantısında George Soros tarafından dile getirilen "Çin'e yönelik etkili bir politika bir slogana indirgenemez. Çok daha sofistike, ayrıntılı ve pratik olması gerekir, Yeni İpek Yolu girişimine Amerika ekonomik olarak tepki vermelidir." açıklamasından sonra Çin ile ABD arasında yaşanan ticaret savaşlarının "sıcak bir çatışma"ya dönüşebileceğini de öngörebiliriz.. Bu tür söylemlerin temenni veya gerçek öngörü olup olmadığını tam olarak bilmesek te küresel düzeyde sert bir mücadelenin olduğuna kuşku yoktur.

Projede Karayolu Türkiye'ye 2 güzergahdan giriyor. Birincisi İran ve Zengezur Koridoru üzerinden. İkincisi deniz güzergahı ile bağlantılı Irak'ın Basra Körfezi'ndeki Faw Limanı'ndan Türkiye'nin Ovaköy Sınır Kapısına kadar yapılacak 1200 kilometrelik demir ve karayolu ile.

Bu iki güzergahtan Türkiye'ye giren yükler Akdeniz ve Karadeniz üzerinden Avrupa'ya ulaşacak.(Yazının başında bahsettiğim tüneller bu güzergahları tamamlıyor) Böylece dünya ticaretinde lojistik olarak muazzam bir kolaylık sağlanmış olacak. Türkiye'nin dünya ticaretindeki yeri ciddi şekilde artacak. Düşünülen, planlanan bu.

Ancak bölge, sınırlarımızdan Yemen'e kadar kan içinde. Bölge ülkeleri bir araya gelip bu akan kanı durduramıyor. Emperyalist, büyük devletlerin çıkarları, bölgede kullandıkları taşeronlar, İsrail ve İran'ın bölgede güç devşirme faaliyetleri vb. önümüzdeki büyük engeller.

Türkiye işte böylesine zor bir coğrafyada, hem masa başında hem sahada ciddi bir mücadele vermelidir. Özellikle diplomasi alanında dünyayı ve bölgeyi bilen, tecrübeli diplomatlar eliyle yürütülmelidir.

Küresel ve bölgesel anlamdaki zorluklar ve emperyalist ülkelerin çıkarları yönündeki acımasız çalışmalarına bakmayarak Türkiye, Dünya ticaretindeki yerinin artması için attığı adımları hızlandırmalı.

Türkiye bunu başarabilir mi ? Zor ama imkansız değil.